

2021-11-06

Missionsångskeppet *Ansgarius*

På senare tid har vi matats med nyheter från konflikten i Tigray som ligger i norra Etiopien gränsande till Eritrea. Området har faktiskt en plats i vår sjöfartshistoria och bilden nedan visar till vänster den gamla hamnstaden Massawa i dagens Eritrea och till höger visas missionsångskeppet *Ansgarius*. Hur hänger dessa ihop?

Evangeliska Fosterlandsstiftelsen (EFS) bildades 1856 som en inomkyrklig väckelserörelse och fick en stor uppslutning. År 1861 beslöt man utvidga verksamheten med mission till Afrika och efter sonderingar med andra europeiska missionsorganisationer bestämde man sig för Eritrea. De tre första missionärerna anlände dit i mars 1866 efter att på olika vägar först ha tagit sig till Alexandria och sedan sammanstrålat i Kairo. Härifrån tog de sig gemensamt till Suez och sedan med en egyptisk ångare ner till Jeddah. Sista etappen ned till hamnstaden Massawa skedde därefter i en öppen arabisk segelbåt. Den 15 mars 1866 steg man iland här och detta datum räknas som starten av svensk mission och biståndsarbete i Afrika. Själva missionsstationen upprättades en bit in i landet inte långt ifrån dagens Tigray.

Det var naturligtvis omständigt att ta sig till Massawa för nya missionärer och att förse missionsstationen med materiel från Sverige. År 1869 på ett årsmöte kastade någon fram ett förslag på att EFS skulle skaffa sig ett eget fartyg. Förslaget väckte stor entusiasm och pengar började samlas in för projektet som kostnadsberäknades till cirka 150 000 riksdaler. För att finansiera driften skulle fartyget sysselsättas i fraktfart mellan "missionsresorna" och där också kanske ge ett överskott att användas i missionsverksamheten.

Det blev Karlskrona kofferdivarv som fick äran att bygga detta fartyg och hon löpte av stapeln kl 12 på dagen nyårsafton 1872 och döptes till *Ansgarius*. Det blev ett tremastat fartyg med skonerttackling med en längd på 167 fot. Det kunde lasta cirka 600 ton. Fartyget var konstruerat för fraktfart men kunde även ta omkring 20 passagerare för vilket ändamål akterut inretts en stor och rymlig salong med bekväma hytter och förut en mindre dito varjämte i en byggnad på däck anordnats särskild matsalong, befälshytter, kök mm. Allt försett med goda luftväxlingsinrättningar beräknade för det heta klimat skeppet skulle komma att besöka. På aktern hade målats en vit duva med en olivkvist.

Det var EFS som ägde fartyget och till huvudredare utsågs grosshandlare Oscar Cassel och till befälhavare sjökapten Jean August Kinnman. Båda två aktiva inom EFS. Efter utrustning i Karlskrona seglade *Ansgarius* på vårkanten 1873 till Göteborg för att vid Göteborgs Mekaniska Werkstad försees med en ångmaskin enligt det "Woolfska systemet" (compound) på 52 hästkrafter.

I början av juni anträdde jungfruresan som gick från Göteborg till Cardiff med full last av pitprops. I Cardiff kopparförhydrades fartyget. Med en last av järnvägsskenor seglade hon sedan till Stockholm och anlände dit i mitten av juli 1873. Några veckor senare var det dags för första missionsresan som ställdes mot Port Natal (nuvarande Durban) i Sydafrika där man avsåg att öppna ett nytt missionsfält i tillägg till verksamheten i Eritrea.

Lasten utgjordes av plankor och för missionsverksamheten diverse olika varor och förnödenheter. Fyra missionärer med två kvinnliga följeslagare (missionsbrudar) samt två kolonister följde med på denna pionjärresa som gick via Falmouth där en ny propeller skulle monteras. Man tog vägen väster om Afrika runt Godahoppsudden och den 21 november var man framme i Port Natal. Av olika skäl beslöt man dock ganska snart att inte fullfölja sina planer på en missionsstation här.

Efter att ha besökt fler hamnar i Sydafrika gav man sig i mitten av april 1874 iväg mot Massawa i Eritrea dit man anlände den 23 maj 1874. När man avlämnat passagerarna och fraktgodset till missionsstationen blev det en resa till Calcutta där man tog en bomullslast och gick via Suezkanalen till Trieste. Efter lossning av denna last i Trieste ställdes färden till London för att bl.a. hämta upp nya missionärer och fraktgods till Massawa.

På grund av ishinder i Stockholm blev dessa passagerare försenade och först i början av april 1875 kunde man ge sig iväg till Massawa. Efter besöket där fortsatte man ned till East London i Sydafrika dit man hade fraktgods från England. Därefter gjordes ett antal fraktresor mellan hamnar i Sydafrika, Calcutta, Bombay och Zanzibar.

Det ekonomiska utbytet av fraktresorna visade sig inte bli så gott som man hoppats utan dessa blev totalt sett en förlustaffär. Hemma i Sverige började EFS styrelse grymta. År 1875 hade sjökapten Sven Engelbert Rinman, då VD för Sveriges Allmänna Sjöförsäkrings AB men också aktiv inom EFS, tagit över huvudredarskapet vilket kanske bidrog till mer klarsyn på fraktaffären.

Våren 1876 blev det en bomullslast från Bombay till Reval (Tallin). Därefter några fraktresor på Östersjön och Nordsjön varav ett besök i Stockholm i oktober/november 1876. I början av december 1877 anlände man till Göteborg i barlast från Rouen och fartyget blev nu upplagt här på grund av de dåliga fraktkonjunkturena.

Vid EFS årsmöte den 4 juni 1878 beslöts att sälja fartyget. Under 1878 blev det inga resor. I augusti 1879 såldes fartyget till N.H. Knudtzon i norska Kristiansund. Här döptes hon om till *Caroline* efter den nye ägarens fru och sattes i fart i Knudtzons export av klippfisk till framför allt spanska och portugisiska hamnar.

Vad hände med våra huvudpersoner efter försäljningen av fartyget? Kapten Jean August Kinnman (1839–1908) blev bl.a. VD för Rederi AB Örnen och Göteborgs Nya Ångslups AB. Han var dessutom under en tid liberal riksdagsledamot i andra kammaren där han främst ägnade sig åt sjöfartspolitik. Sven Engelbert Rinman (1838–1918) var VD för Sveriges Allmänna Sjöförsäkrings AB under många år.

Bland senare mer kända ättlingar till honom kan nämnas Ture Rinman (1906–1987) och Thorsten Rinman (1934–2017) som båda bl.a. har varit chefredaktörer för Svensk Sjöfarts Tidning under olika perioder.

Fartyget *Caroline, ex-Ansgarius*, fick ett dramatiskt slut då det i januari 1887 förliste i vinterstorm vid den klippiga kusten på ön Skye på Skottlands västkust. Fartyget var då på resa från Cadiz till Kristiansand. Samtliga ombord omkom. År 1971 började det flyta iland vrakspillror vid Lorgill Bay på Skye och 1986, nästan exakt 100 år efter förlisningen, hittades vraket där av dykare på 28 meters djup.

Epilog. I dagens Eritrea finns det två självständiga evangelisk-lutherska kyrkor som båda kan spåra sina rötter till EFS tidiga missionsarbete i området.

Text: Bo Jershed

Bilden på *Ansgarius* kommer från tidskriften Vårt Budskap (EFS) nr 4 2020 och visar henne under norsk flagg som *Caroline*.